

2 ŞUBAT 'DÜNYA SULAK ALANLAR GÜNÜ' VE ÖNEMİ ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Vedat SADIOĞLU*

Giriş

2 Şubat 1971 tarihinde İran'ın Ramsar kentinde imzalanan "**Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi**", taraf olan ülkelerin her birini, dünyaca öneme sahip en az bir sulak alan ilan etmek, bu sulak alanları korumak ve akılcı kullanımlarını sağlamakla yükümlü kılmıştır. 1997 yılından bu yana ise her yıl 2 Şubat'ta kutlanan '**Dünya Sulak Alanlar Günü**', sulak alanların insanlar ve gezegen için hayati rolü hakkında küresel farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır.

Hızlı kayıpları tersine çevirmek için sulak alanlar hakkında ulusal ve küresel farkındalığı artırmak ve alanları restore etmeye yönelik eylemlerin teşviki için 2025 yılında Dünya Sulak Alanlar Günü teması "**Sulak Alanlar ve İnsanlar**" olarak belirlenmiştir.

Resim 1: 2 Şubat, 'Dünya Sulak Alanlar Günü'

*Araştırmacı Yazar (vsadioglu1960@hotmail.com)

Sulak alanlar, yeryüzündeki tatlı suyun birçoğunu bünyelerinde tutmakta ve içinde bulunan canlı türleri ile suyu filtre ederek insanlara temiz su sağlamaktadır. Ayrıca buldukları ortamda bir sünger gibi suyu emerek toplama özellikleri, yeraltı suyunu beslemeleri ve yüzey akışa geçen suyun hızını azaltmaları ile taşkınları önlemektedirler. Yine baraj ve gölet gibi suni sulak alanlar da afet risklerinin azaltılmasının yanı sıra özellikle kış aylarında olmak üzere su kuşları için önemli bir beslenme, konaklama ve üreme alanı olarak hizmet vermektedir. Sulak alanlardan sağlanan balık, pirinç, vb. kaynaklar insanlar için yaşam kaynağıdır. Bu nedenle su, sulak alanlar ve hayat birbirinden ayrılamazlar.

2 Şubat, '**Dünya Sulak Alanlar Günü**', çevresel, zihinsel ve fiziksel olmak üzere insan refahının tüm yönlerinin, sulak alanların insan sağlığına nasıl bağlı olduğunu da vurgulamayı amaçlamaktadır.

Resim 2: “2 Şubat Dünya Sulak Alanlar Günü” sulak alanların önemi, korunması ve akılcı kullanımı konularında kamuoyu bilincini geliştirmek amacıyla oluşturulmuş bir gündür.

Ramsar Sözleşmesi Ve Önemi Nedir?

Ramsar Sözleşmesi olarak bilinen "**Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi**", 1971 yılı Şubat ayında İran'ın Ramsar kentinde imzalanmıştır.

Bu sözleşme, taraf olan ülkelerin her birini, sulak alanları korumakla ve bunların akılcı yönetimini sağlamakla yükümlü kılmaktadır.

Sözleşmenin imzalandığı 2 Şubat tarihi, sulak alanların korunmasının önemine kamuoyunun dikkatini çekmek üzere kutlanmaktadır.

Türkiye, Ramsar Sözleşmesi'ne 17 Mayıs 1994'ten itibaren resmen taraf olmuş, bugüne kadar kendi ulusal sınırları içerisinde 179.898 hektar sulak alanın korunmasını taahhüt altına almıştır.

Ramsar Alanı Nedir?

Ramsar Sözleşmesi'ne taraf ülkelerdeki her türden kıyı ve iç sulak alanlar “**Ramsar Alanı**” olarak adlandırılıyor. Dünya genelinde 2 bin 400'den fazla Ramsar Alanı bulunuyor. Bu alan, Meksika'dan daha büyük olup 2,5 milyon kilometrekareyi kapsıyor. Avustralya'daki Cobourg Yarımadası, 1974'te dünyanın ilk sulak alanı olarak belirlendi. Bolivya, 148 bin kilometrekare ile sözleşmenin koruması altındaki en geniş sulak alana sahip ülke. Brezilya'daki Rio Negro bölgesi ise 120 bin kilometrekare ile dünyanın en büyük sulak alanları arasında görülüyor. Kanada, Çad, Kongo ve Rusya Federasyonu'nun her birinde 100 bin kilometrekarenin üzerinde sulak alan belirlenirken, Kongo'daki Ngiri-Tumba-Maindombe ve Kanada'daki Queen Maud Körfezi'nin her biri 60 bin kilometrekarelik alanı kaplıyor. En fazla sulak alana sahip ülkeler ise 175 alanla İngiltere ve 142 alanla Meksika'dır.

Resim 3: Avustralya'nın Cobourg Yarımadası, 1974 yılında dünyanın ilk sulak(Ramsar) alanı olarak belirlenmiştir.

Türkiye'deki Ramsar Alanlarının Durumu Nedir?

Türkiye, sulak alanlarının korunmasını ve akılcı kullanımını taahhüt için 1994'te Ramsar Sözleşmesi'ne taraf oldu. Böylece ülkede Sultan Sazlığı, Seyfe Gölü, Burdur Gölü, Manyas (Kuş) Gölü, Göksu Deltası, Akyatan Lagünü, Kızılırmak Deltası, Uluabat Gölü, Gediz Deltası, Yumurtalık Lagünü, Meke Gölü, Kızören Obruğu, Kuyucuk Gölü ve Nemrut Kalderası, Ramsar Alanı olarak belirlendi ve koruma altına alındı.

Ulusal mevzuat kapsamında 59'u ulusal, 22'si mahalli önemi haiz olmak üzere yaklaşık 10 bin 850 kilometrekareyi kapsayan toplam 95 yer “**sulak alan**” olarak ilan ve tescil edildi.

Sözleşme kapsamında 1999-2021 yıllarında 70 sulak alan için yönetim planı hazırlanarak uygulamaya konuldu. Bu planlama günümüzde de sürmektedir.

Resim 4: Göksu Deltası(Silifke Mersin-), uygun iklim koşulları sahip olmasıyla, farklı habitatları ve zengin besin varlığı ile farklı türlerde çok sayıda su kuşuna üreme, beslenme, kışlama ve konaklama olanağı sağlamaktadır. Türkiye'nin Ramsar Sözleşmesine göre uygulanmış, 1994'teki ilk Ramsar alanıdır.

Sulak Alanların Önemi Nedir?

Günümüzde doğal kaynakların sürdürülebilir gelişmesi, bu kaynaklara yönelik ihtiyaçların belirlenmesi ve plânlanması, rasyonel su kullanımı, gözlem, etkin kullanma ve koruma için gerekli şartların sağlanarak bütünleşmiş bir yaklaşımla geliştirilmesi ve yönetilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu yaklaşım doğrultusunda su ve toprak kaynaklarının çeşitli amaçlara yönelik kullanımlarında teknoloji, ekonomi ve çevre konularında bir dengenin kurulması gerekmektedir.

Dünyanın en çok tehdit altındaki ekosistemi olan sulak alanlar, ormanlardan 3 kat daha hızlı yok olmaktadır. 1700 yılından bu yana dünyadaki sulak alanların yaklaşık % 90'ının tahrip olduğuna inanılıyor.

Söz konusu alanların sadece %64'ü ise geçen 100 yıl içerisinde yok oldu. Sulak alanların her yıl yaklaşık %1 oranında azalma gösterdiği düşünülüyor.

Tarım ve inşaat için drenaj ve dolgu, kirlilik, aşırı avlanma ve kaynakların aşırı kullanımı, istilacı türler ve iklim değişikliği sulak alanların kaybını hızlandırmaktadır.

Türkiye'de Tarım ve Orman Bakanlığı, bu yönleriyle konunun bilincinde olup, kanunlarla kendisine verilmiş olan görev ve yetkiler çerçevesinde üzerine düşen görevleri yerine getirmeye çalışmaktadır. Tarım ve Orman Bakanlığı bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da sulak alanlarımız dâhil olmak üzere ormanlarımız ve akarsularımız gibi ülkemizin bütün doğal değerlerini korumakla birlikte, sürdürülebilir kullanımı için gayretli bir şekilde çalışmaya devam etmektedir.

Resim 5: 1970 yılından bu yana, 50 yıl içinde ise dünya genelindeki sulak alanların % 35'i yok oldu.

Sulak Alanların İşlevi Nedir?

Sulak alanlar, dünyada kara yüzeyinin yaklaşık %6-7'sini kaplamasına rağmen, tüm bitki ve hayvan türlerinin %40'ı bu alanlarda yaşıyor veya üretiliyor. Sulak alanların havada büyük oranda bulunan sabit karbonun tutulması ve salınması vasıtasıyla iklim değişikliğinde de çok önemli rol oynadığı belirtiliyor. Kıyadaki sulak alanların, karbonu tropikal yağmur ormanlarından 55 kat daha hızlı tuttuğu ve depoladığı ölçülüyor.

Sulak alanların sel, kuraklık, aşırı yağış gibi olağanüstü hava olaylarının etkisini azaltan rolü bulunuyor. Yer altı suyunu besleyen veya dengeleyen bu alanlar, aşırı yağışlarda fazla suyu depolayarak taşkınları kontrol ediyor.

Sulak alanlar buldukları yerin iklimini yumuşatır, yer altı ve yer üstü su rezervlerinin varlıklarını sağlıklı bir biçimde devam ettirmesine katkıda bulunur. Sulak alanlar sel ve taşkın gibi afetlere karşı çevresini korur. İşte bu özellikleri ile tarım faaliyetleri için doğal bir altyapı sağlar.

Sulak alanlar, içme suyu elde edilmesi ve gıda tedariki sağlaması açısından da önem arz ediyor. Yer altı sularının yaklaşık 3 milyar insana içme suyu sağladığı düşünülürken, sulak alanlarda yetiştirilen pirinç 3,5 milyar insanın temel besin maddesini oluşturuyor.

Küresel ısınma ve insan tahribatının artış gösterdiği son yıllarda dünya genelinde günbegün azalma eğilimi gösteren sulak alanların korunması için teknoloji kullanımı, çeşitli plan ve programlar gerçekleştiriliyor.

Tehditler

Tatlı su alanlarına yönelik en önemli tehditlerin başında yer altı suyunun aşırı kullanımı geliyor. Sulak alanlar yok oldukça doğanın yaşamsal döngüsünün kırıldığı ve biyolojik zenginliğin giderek yok olduğu biliniyor. Peki, sulak alanların kaybı ne anlama geliyor? İşte bilinen cevapları:

İnsanlar İçin:

- Su kıtlığı
- Sel ve aşırı hava olaylarına maruz kalma
- Kaybedilen geçim kaynakları
- Sağlıksız ve mutsuz ortam
- Gıda güvensizliği

Dünya İçin:

- Biyoçeşitliliğin azalması
- Ekosistemin bozulması
- Artan karbon ve metan emisyonları
- Doğal tatlı su filtrasyonunun kaybı
- Yeryüzü alanlarının tahrip olması

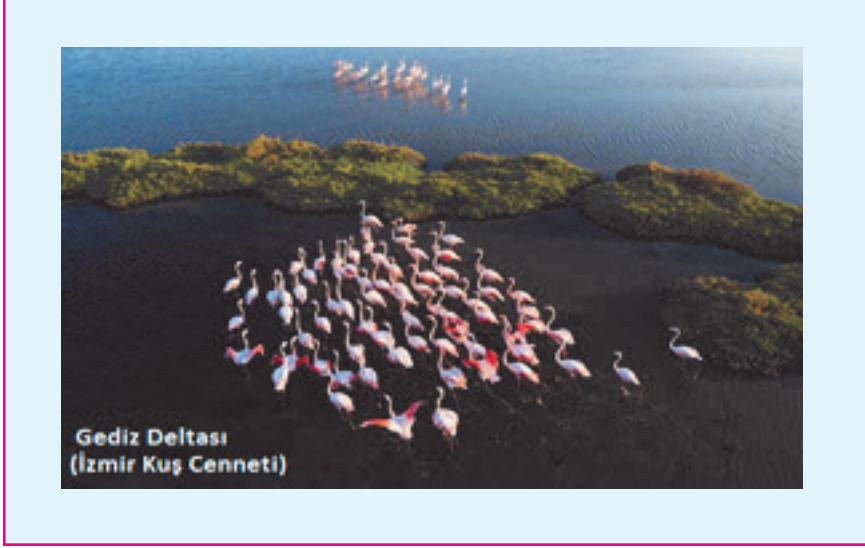

Resim 6: Seyfe Gölü'nde, içinde binlerce kuşun kuluçkaya yattığı, farklı boyutlarda birçok sayıda adacık bulunmaktadır. Su kuşlarına üreme, beslenme, kışlama ve konaklama olanağı verir. Göl çevresinde bulunan stepler, nesli tehlikede olan kuş türlerine beslenme ve üreme alanı sağlamaktadır.

Dünyanın sulak alanlarını yok olmaktan kurtarmak ve bozduklarımızı eski haline getirmek için finansal, beşeri ve politik sermayeye yatırım için çağrı yapılmaktadır.

2030 yılına kadar, uluslararası anlaşmaların getirdiği yükümlülükler doğrultusunda, özellikle

ormanlar, sulak alanlar, dağlar ve kurak alanlar olmak üzere, karasal ve iç tatlı su ekosistemlerinin ve bunların hizmetlerinin korunmasını, restore edilmesini ve sürdürülebilir kullanılmasını sağlamak hedeflenmiştir. Kaliteli eğitim olmadan insani beceriler geliştirilemez, insani beceriler kazanılmadan da sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşmak mümkün değildir.

Resim 7: Gediz Deltası(İzmir Kuş Cenneti), içerisinde farklı su ekosistemlerini bir arada bulunduran geniş bir sulak alandır.

Sonuç Ve Öneriler

Ramsar Sekretaryası'nın açıkladığı verilere göre dünyadaki tatlı suyun % 70'i tarım amaçlı faaliyetler için kullanılıyor. Veriler, 2050 yılına kadar tarımın ihtiyacı olan su miktarının %19 oranında artacağını gösteriyor.

Artan nüfus, sulak alanlar gibi tatlı su rezervlerinin çevresinde yoğunlaşıyor. Bu alanlarda gerçekleşen sürdürülebilir olmayan üretim faaliyetleri su varlığını tehdit ediyor. Dünyanın birçok yerindeki su varlıkları doğal ve sosyal yaşam için sürdürülebilir seviyenin altında seyrediyor. Sulak alanların varlıklarını devam ettirebilmesi için bu seviyenin belli bir miktarın altına inmemesi gerekiyor.

Dünya üzerindeki toprakların %11'inde tarımsal üretim yapılıyor. Ekim alanı aynı kalırken bu alanlarda geleneksel tarım yerini sürdürülebilir olmayan tarımsal faaliyetlere bırakıyor. Su tüketimi yoğun, kimyasal girdisi yüksek, yörenin ekosistem özelliklerini dikkate almayan ekstansif tarım (**geleneksel ve ilkel usullerle yapılan tarım**) artıyor. Ekosistemler ile birlikte insan sağlığı, içme suları olumsuz yönde etkileniyor.

Veriler, son 50 yılda ekstansif tarım yapılan alanların iki katına çıktığını gösteriyor. Çevrelerindeki tarımsal yaşam sürdürülebilir bir şekilde planlanmadığı için kirlilik ve su seviyesindeki düşüşler meydana geliyor. Bu nedenle de sulak alanlar yok oluyor.

Dünyadaki tatlı suyun çoğu tarım amaçlı sulamada kullanılmaktadır. Sulama aşamasında ve sonrasında taşan suyun bir bölümü nehirlere ve su varlıklarına geri dönmekte, kalanı

Resim 8: Nemrut Kalderası(Bitlis), yaklaşık olarak 10 kilometrelik alana sahip olmasıyla dünyanın en büyük kraterlerindendir ve üzerindeki krater gölü, dünyanın en büyük ikinci kaldera(vulkanik) gölü olma özelliği taşımaktadır. Alanda endemik bitki türleri mevcuttur.

ise buharlaşmaktadır. Sulama yapılan alanların %40'ında yer altı suları su kaynağı olarak kullanılmaktadır. 2050 yılına kadar tarımın ihtiyacı olan su miktarının, iyimser verilerle %19 oranında artacağını göstermektedir. Bunun büyük bölümü ise hali hazırda suyun az olduğu, sulu tarım alanlarında gerçekleşecektir.

Türkiye de maalesef aynı kaderi paylaşmaktadır. Türkiye'deki sulak alanlar iklim değişikliği baskısını yoğun olarak hissetmektedir. Bölgelerin ekosistem şartlarına uyumlu olmayan sulu tarım faaliyetleri sulak alanlardaki doğal ve sosyal yaşamı da tehdit etmektedir.

Sulak alanlar yok olurken sadece ekosistemler değil çevresindeki sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yaşam da yok olmaktadır. Sulak alanlar çevresindeki yaşamın sürdürülebilirliği için; sulak alanların özgün şartlarına uygun, iklim değişikliği risklerini göz önünde bulunduran sürdürülebilir sulak alan yönetimi gereklidir.

Kaynaklar

- 'Türk Çiftçisinin Sesi', Türkiye Ziraat Odaları Birliği Aylık Yayını, Sayı:156, Tarih:Aralık 2021, Ankara.
- <https://www.springwater.com.tr/blog/icerik/ramsar-sozlesmesi-ve-turkiye-de-bulunan-ramsar-alanlar>(Erişim Tarihi:10.12.2024).